

ویژگی‌های روان‌سنجی نسخه فارسی مقیاس بازسازی معنای سوگ؛ نسخه زنان

داود فتحی^۱ | احمدرضا کیانی^۲ | اسماعیل صدری^۳ | علی شیخ‌الاسلامی^۴

سال نوزدهم
بهار ۱۴۰۳

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۲/۰۲
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۰۴/۰۶
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۷/۱۹
تاریخ انتشار: ۱۴۰۲/۰۷/۱۹
صص: ۲۶۳-۲۸۱

شاپا چاپی: ۲۶۴۵-۴۹۵۵
الکترونیکی: ۲۶۴۵-۵۲۶۹

چکیده

مقیاس بازسازی معنای سوگ (GMRI)، مقیاسی پنج ماده‌ای است که برای اندازه‌گیری معنای پس از سوگ در نظر گرفته شده است. این مقیاس توسط نیمیر و همکاران (۲۰۱۴) اعتبارسنجی شده است. با این حال این مقیاس تاکنون در جامعه ایرانی مورد بررسی قرارنگرفته و اعتباریابی نشده است. هدف از پژوهش حاضر بررسی ویژگی‌های روانسنجی نسخه فارسی مقیاس بازسازی معنای سوگ در نمونه ایرانی بود. نمونه پژوهش شامل ۲۱۵ نفر از زنان سوگوار در شهر اردبیل بود که به شیوه در دسترس انتخاب شده و به ابزار پژوهش پاسخ دادند. بر اساس یافته‌ها، روایی صوری، محتوا و سازه نشان دهنده‌ی اعتبار و پایایی مناسب این ابزار بود. همچنین روایی همگرا ($AVE > 0/50$)، برای این مقیاس تعیین و تایید شد. پایایی همسانی درونی مقیاس معنای سوگ با استفاده از پایایی ترکیبی و ضریب آلفای کرونباخ ارزیابی شد و آلفای بین ۰/۷۷ تا ۰/۸۶ پایایی ابعاد این مقیاس را تایید کرد. علاوه بر این نتایج همبستگی مربوط به رابطه متغیرهای معنای سوگ و تجربه سوگ نشان داد که مؤلفه‌های مقیاس معنای سوگ با تجربه سوگ همبستگی معنی‌دار دارد ($p < 0/01$). روی هم رفته نتایج پژوهش حاضر مبین آن بود که این مقیاس در نمونه ایرانی از ویژگی روانسنجی مطلوبی برخوردار است و می‌توان آن را در نمونه زنان ایرانی با اطمینان استفاده نمود.

کلیدواژه‌ها: بازسازی معنای سوگ، روان‌سنجی، روایی، پایایی.

۱. دانشجوی دکتری مشاوره، گروه مشاوره، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.
۲. نویسنده مسئول: دانشیار، گروه مشاوره، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران. ahmadreza_kiani@yahoo.com
۳. دانشیار، گروه مشاوره، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.
۴. دانشیار، گروه مشاوره، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

استاد: فتحی، داود؛ کیانی، احمدرضا؛ صدری، اسماعیل؛ شیخ‌الاسلامی، علی. ویژگی‌های روان‌سنجی نسخه فارسی مقیاس بازسازی معنای

DOR: 20.1001.1.26454955.1403.19.1.1.0

سوگ؛ نسخه زنان، ۱(۱)۶۶، ۲۶۳-۲۸۱.

ناشر: دانشگاه جامع امام حسین (ع) © نویسنده‌گان:

این مقاله تحت لیسانس آفرینندگی مردمی (Creative Commons License- CC BY) در دسترس شما قرار گرفته است.

مقدمه

مرگ یکی از نزدیکان خویش یک رویداد بسیار ناراحت کننده و استرس‌زای زندگی است که ممکن است افراد به آن واکنش‌های جسمانی، شناختی، احساسی یا رفتاری نشان دهند. این واکنش‌ها که یک عنصر طبیعی فرایند سوگواری است با گذشت زمان کاهش می‌یابد (کز و ایسکلی^۱، ۲۰۱۸). به طوری که بخش قابل توجهی از مردم می‌توانند با گذشت زمان عملکرد خود را بازیابی کنند، با تغییرات سازگار شوند و با وجود شدت از دست دادن زندگی روزمره خود را ادامه دهند (واردن، ۲۰۱۸). ولی برخی از افراد قادر به سازگاری نیستند و علائم آنها پس از دست دادن کاهش نمی‌یابد که منجر به یک روند سوگ مزمن می‌شود (کز و ایسکلی، ۲۰۱۸). مزمن شدن سوگ می‌تواند افراد را از انجام کارهای روزمره باز دارد و کارکرد روزمره آنان را مختل کند. امروزه، یافتن معنای سوگ در پی از دست دادن عزیز به مسئله مهمی تبدیل شده است که در نظریه، تحقیق و عمل در مورد سوگ، مورد توجه روزافزون قرار گرفته است (گیلیز، نیمیر و میلمان^۲، ۲۰۱۴). علیرغم اینکه اهمیت معنای سوگ در ادبیات معاصر به رسمیت شناخته شده است، تحقیقات تجربی هنوز نتوانسته‌اند فرایندی را که افراد در پاسخ به فقدان معنا می‌یابند را کاملاً توضیح دهند (پارک^۳، ۲۰۱۰). مطالعات متعددی وجود دارد که نشان می‌دهد که چرا برخی از افراد پس از اتمام فرایند غم و اندوه، خود را با زندگی روزمره خود وفق می‌دهند، در حالی که سوگ در برخی دیگر به صورت مزمن ظاهر می‌شود. این مطالعات عوامل خطر خاصی را برای شبیه سازی روند سوگ (به عنوان مثال، شرایط آسیب‌زای از دست دادن، از دست دادن غیر منتظره، از دست دادن یک فرد جوان، و همچنین ویژگی‌های فردی و سابقه روانپزشکی فرد داغ‌دیده) شناسایی کردند. یکی از مهم‌ترین عواملی که ادبیات فقدان به عنوان تعیین کننده طولانی تر شدن و یا کوتاه تر شدن روند سوگ بر آن تأکید دارد، بازسازی معناست (کز و ایسکلی، ۲۰۱۸). نیمیر^۴ (۲۰۱۶) معتقد است که تا به امروز، تعداد قابل توجهی از مطالعات متغیر بازسازی معنا را با یک سوال واحد و باز که به صورت کیفی مورد تجزیه و تحلیل قرار داده می‌شد، اندازه‌گیری کرده‌اند. لذا بررسی دقیق تر بازسازی معنا، که یکی از مهم‌ترین عوامل تعیین کننده برای فرآیند سوگواری است، مستلزم تدوین

1. Keser & Isikli
2. Gillies, Neimeyer, & Milman
3. Park
4. Neimeyer

ابزاری است که از منظر ویژگی‌های روان‌سنجی، معتبر و قابل اعتماد باشد. ادبیات مربوطه شامل سه مقیاس کمی مختلف برای بازسازی معنا پس از دست دادن است. یکی از این مقیاس‌ها ادغام تجربیات استرس‌زای زندگی است که ارزیابی می‌کند افراد تا چه حد می‌توانند رویدادی را که تجربه کرده‌اند، با معنای دنیای خود ادغام کنند (هولاند، کریر، کولمن و نمیر^۱، ۲۰۱۰). مقیاس دیگر، فهرست سوگ معنوی پیچیده است (بورکه، نمیر، هولاند، دنارد، اولیور و شیر^۲، ۲۰۱۴). این مقیاس به ارزیابی این مسئله می‌پردازد که افراد تا چه حد می‌توانند بعد از فقدان، از طریق ایمان و معنویت معنی پیدا کنند. بررسی‌ها نشان داده است که این دو مقیاس به اندازه کافی ساختار چند بعدی بازسازی معنا را منعکس نمی‌کنند (نمیر، ۲۰۱۶).

بر همین اساس مقیاس سومی با عنوان بازسازی معنای سوگ (GMRI^۳) توسط گیلیز و همکاران تهیه شده است (گیلیز، نمیر و میلمان^۴، ۲۰۱۵). این مقیاس با غلبه بر این کاستی‌ها در مورد ساختار چند بعدی و جامع بودن محتوا، روش‌های مختلف بازسازی معنا را با یک نگاه جامع و چند بعدی ارزیابی کرده است. این مقیاس به دنبال پاسخ به این پرسش است که تا چه اندازه می‌توان این دنیای متزلزل از باور افراد دارای تجربه سوگ را، بازسازی کرد. در مقایسه با سایر ابزارهای موجود در ادبیات مربوطه، این ابزار صرف‌نظر از این که فقدان آسیب‌زا بوده است یا خیر، امکان اندازه‌گیری ابعاد فرعی را که در سایر ابزارها گنجانده نشده است، به وجود آورده است (گیلیز، نمیر و میلمان^۵، ۲۰۱۵).

اگرچه تعداد زیادی از نظریه پردازان، محققان و درمانگران سوگ، بر جستجوی معنا در زندگی تأکید می‌کنند، اما هیچ معیار مناسب و معتبری که از لحاظ روان‌سنجی برای معانی مشخص شده در سوگ به کار گرفته شود، در دسترس نیست. یکی از مقیاس‌هایی که در ایران برای معنا مورد استفاده قرار می‌گیرد مقیاس معنای زندگی است که توسط استگر (۲۰۱۰) در دو بعد معنا در زندگی و جستجوی معنا با استفاده از ۱۰ ماده بر مبنای لیکرت ۷ درجه‌ای هنجاریابی شده است. پژوهش‌ها نشان دهنده اعتبار و روایی نمره‌های مقیاس و روایی همگرا و افتراقی آن هستند (استگر و شین؛ ۲۰۱۰، استگر و کاشدان، ۲۰۰۷). اما در ایران مقیاسی در رابطه با معنای سوگ ساخته و یا ترجمه

1. Holland JM, Currier JM, Coleman RA, Neimeyer
2. Burke LA, Neimeyer RA, Holland JM, Dennard S, Oliver L, Shear
3. The Grief and Meaning Reconstruction Inventory (GMRI)
4. Gillies JM, Neimeyer RA, Milman
5. Gillies JM, Neimeyer RA, Milman

نشده و ویژگی‌های روان‌سنجی آن مشخص نگردیده است. گیلیز، نمیر و میلمان^۱ (۲۰۱۴) با تجزیه و تحلیل سیستماتیک محتوا مصاحبه با ۱۶۲ فرد بزرگسال که از نظر سن، قومیت و رابطه با متوفی از لحاظ علت مرگ و شدت واکنش غم‌انگیز آنها متفاوت بودن، مقیاسی را طراحی کردند. سپس این موارد به مجموعه‌ای از ۶۵ سوالی در قالب مقیاس لیکرت فرموله شد. در گام بعدی ۳۰۰ نفر از پاسخگویان داغ‌دیده، نمونه پژوهش را تشکیل دادند که اجازه تحلیل عاملی این نسخه آزمایشی از سوگ و بازسازی معنای سوگ (GMRI) را داد و سوالات را به ۲۹ مورد کاهش داد که این سوالات بر روی ۵ عامل متمایز بارگذاری شدند. این عامل‌ها عبارت بودند از: برچسب پیوندهای همیشگی^۲، رشد شخصی^۳، حس آرامش^۴، پوچی و بی‌معنا بودن^۵، و ارزش زندگی^۶. هم‌نمره کلی و هم‌عوامل تشکیل‌دهنده آن سازگاری درونی خوب و اعتبار همگرای قوی در قالب همبستگی معنی‌داری با رفتارها و احساسات منفی مربوط به سوگ، علائم سوگ پیچیده و نشانگان بیماری روانی نشان دادند. کزر و ایسکلی (۲۰۱۸) پایایی نسخه ترکیه‌ای این مقیاس را با مقادیر آلفای کرونباخ مورد آزمایش قرار دادند. این تجزیه و تحلیل مقادیر قابلیت اطمینان بین ۰/۷۷ و ۰/۸۲ را برای اندازه‌گیری کلی و ابعاد فرعی آن پیدا کردند. مشابه این یافته‌ها، ضرایب قابلیت اطمینان فرم اصلی بین ۰/۷۶ تا ۰/۸۰ متغیر بود. این شباهت در ضرایب نشان داد که قابلیت اطمینان فرم ترکیه‌ای با نسخه اصلی قابل مقایسه است. همچنین موریکونی، منندز، نیمیر و مویا^۷ (۲۰۲۲) در پژوهشی با هدف هنجاریابی پرسشنامه بازسازی معنای سوگ در ۲۰۲ نفر از سوگواران اسپانیایی با استفاده از روش تحلیل عاملی تأییدی به این نتیجه رسیدند که این مقیاس از پایایی و روایی مطلوب در این جامعه برخوردار است. بررسی پژوهش‌های فارسی نشان داد پژوهشی با هدف هنجاریابی مقیاس بازسازی معنای سوگ یافت نشد و هیچ مطالعه تجربی یا مقیاسی را برای ارزیابی بازسازی معنای سوگ وجود نداشت. هنجاریابی و اقتباس از یک ابزار به روز که اغلب در مطالعات سوگ استفاده می‌شود، سهم مهمی در ادبیات ملی خواهد داشت و می‌تواند تحقیقاتی نوظهور را در زمینه بازسازی معنای

1. Gillies, J. M., Neimeyer, R. A., & Milman
2. Continuing Bonds
3. Personal Growth
4. Sense of Peace
5. Emptiness and Meaninglessness
6. Valuing Life
7. Moriconi, Menéndez, Neimeyer & Moggia

سوگ در ایران به دنبال داشته باشد. در این راستا هدف پژوهش حاضر بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی نسخه فارسی مقیاس بازسازی معنای سوگ در زنان ایرانی است

روش

پژوهش حاضر از لحاظ هدف، کاربردی و از نظر روش توصیفی از نوع پیمایشی بود. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه زنان سوگوار شهر اردبیل در سال ۱۴۰۰-۱۳۹۹ بود که از این جامعه ۲۱۵ نفر از آنها به صورت نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. به منظور تعیین حجم نمونه، در نظر گرفتن حداقل پانزده مورد برای هر متغیر در تحلیل عاملی و مدل یابی، قاعده‌ای مناسب به شمار می‌آید (هومن، ۱۳۹۳). شرایط ورود به پژوهش و پاسخگویی به ابزار داشتن حداقل سواد خواندن و نوشتن، رضایت برای شرکت در پژوهش و نداشتن سابقه اختلالات روانی و شرایط خروج از پژوهش، اختلال جسمانی و روانی مزمن و مصرف داروهای روان‌پزشکی بود که به صورت خودگزارشی از شرکت‌کنندگان جمع‌آوری شد. توزیع فراوانی میانگین سنی شرکت‌کنندگان $30/11 \pm 7/32$ بود. در ادامه توزیع جمعیت شناختی شرکت‌کنندگان در جدول ۱ گزارش شده است.

جدول ۱. بررسی اطلاعات جمعیت شناختی نمونه پژوهش

متغیر جمعیت‌شناسی	تعداد	درصد	متغیر	تعداد	درصد
نسبت پدر	۲۸	۱۳/۰	مدت فوت کمتر از ۳ ماه	۲۳	۱۰/۷
متوفی مادر	۱۱	۵/۱	سه تا ۱۰ ماه	۲۹	۱۳/۵
برادر	۱۵	۷/۰	۱۰ ماه تا دو سال	۴۸	۲۲/۳
خواهر	۷	۳/۳	بیشتر از دو سال	۱۱۵	۵۳/۵
همسر	۳	۱/۴	تحصیلات دیپلم	۱۲۷	۵۹/۰۶
فرزند	۷	۳/۳	لیسانس	۶۹	۳۲/۹۳
سایر	۱۴۴	۶۷/۰	فوق لیسانس به بالا	۱۹	۸/۸۳

ابزار سنجش

مقیاس بازسازی معنای سوگ GMRI: این مقیاس توسط گیلز، نیمیر و میلن در سال ۲۰۱۵ ساخته شد. این مقیاس از ۲۹ ماده تشکیل شده است و دارای طیف لیکرتی ۵ درجه‌ای (۵ کاملاً موافقم و ۱ کاملاً مخالفم) است. مقیاس بازسازی اندوه و معنا ۵ خرده مقیاس دارد: پیوند همیشگی، رشد شخصی، حس آرامش، پوچی و بی‌معنایی و ارزش‌گذاری زندگی. در واقع مقیاس بازسازی اندوه و معنا یک روش مناسب برای ارزیابی منابع خاص معنا در سازگاری فرد با سوگ و همچنین نقاط آسیب‌پذیری در فقدان ارائه می‌دهد. گیلز و همکاران (۲۰۱۵) آلفای کرونباخ ابعاد سنجش پیوندهای همیشگی، رشد شخصی، احساس آرامش، پوچی و بی‌معنایی و ارزش‌گذاری زندگی به ترتیب ۰/۸۵، ۰/۸۳، ۰/۷۹، ۰/۷۶ و ۰/۷۶ گزارش کردند و پایایی کل این مقیاس با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ را ۰/۸۴ گزارش کردند. نمره برش حد بالا و حد پایین این مقیاس ۱۴۵ و ۲۹ است و به جز خرده مقیاس پوچی و بی‌معنایی، دیگر مؤلفه‌ها به صورت مثبت نمره‌گذاری می‌شوند. این مقیاس ابتدا توسط دو متخصص روانشناسی به فارسی ترجمه و بعد مشکلات ترجمه برطرف شد. سپس از یک نفر دیگر مسلط به هر دو زبان خواسته شد مقیاس ترجمه شده را به زبان انگلیسی بازگرداند. این مقیاس و مقیاس اصلی مقایسه شد و بدین صورت از میزان روایی ترجمه اطمینان حاصل شد. روایی صوری مقیاس هم توسط ۳ متخصص روانشناسی تایید شد. مقیاس ترجمه شده به منظور کاربرد نهایی روی آزمودنی‌ها به صورت آزمایشی اجرا و اشکالات احتمالی اصلاح شد. همچنین برای تعیین روایی سازه مقیاس از تحلیل عاملی تاییدی استفاده شد. اجرای تحلیل عاملی ساختار یک عاملی را تایید کرد. نتایج نشان داد که مقدار آماره‌ی کای-دوی (X²) در مدل برابر ۳۳۹/۵۵۰، درجه آزادی مدل نیز برابر با ۱۷۹ است که حاصل نسبت آنها برابر است با ۱/۸۹ است که در حدود مقدار قابل قبول قرار دارد از طرفی دیگر شاخص‌های برازندگی مانند، شاخص برازندگی هنجار شده (Normed fit index; NFI)، شاخص برازش تطبیقی (Comparative fit index; CFI)، شاخص برازندگی افزایشی (Incremental fit index; IFI) همگی در حد مطلوب قرار دارند (بالای ۰/۹۰) و جذر میانگین مجذورات خطای تقریب (Root mean squared error of approximation; RMSEA) نیز ۰/۰۶ است. در مطالعه جاری، همسانی درونی بالا بوده است (a=۰/۸۱).

مقیاس تجربه سوگ^۱: این مقیاس توسط بارت و اسکات (۱۹۹۸) به منظور سنجش واکنش‌های سوگ، طراحی و ساخته شد. این مقیاس ۳۴ ماده است و هشت خرده مقیاس دارد که عبارت‌اند از: ترک/ طرد^۲، بدنامی^۳، جستجو برای یافتن توضیح^۴، احساس گناه^۵، واکنش بدنی^۶، مسئولیت^۷، گرایش به خودتخریبی^۸ و خجالت و شرمندگی^۹. مقیاس تجربه سوگ طیف لیکرتی ۵ درجه‌ای (۵ کاملاً موافقم و ۱ کاملاً مخالفم) دارد و حد پایین نمره کل این مقیاس ۳۶ و حد بالای آن ۱۷۰ است. بیلی، دانهام و کرال (۲۰۰۲) در بررسی ساختار عاملی GEQ تمامی ضرایب آلفای ۸ عامل ترک/ طرد، برچسب خوردن، جستجو برای یافتن توضیح، احساس گناه، واکنش‌های بدنی، مسئولیت، گرایش به خودتخریبی و شرمندگی/ خجالت را به ترتیب ۰/۸۷، ۰/۸۶، ۰/۸۴، ۰/۸۵، ۰/۷۸، ۰/۷۹، ۰/۸۷ و ۰/۷۰ گزارش کردند و برای بررسی روایی همگرا رابطه مؤلفه‌های مقیاس را مورد بررسی قرار داده و دامنه آن را بین ۰/۲۵ تا ۰/۵۳ گزارش کردند. در ایران ضرایب بازآزمایی برای کل مقیاس ۰/۷۵ برای عوامل آن در دامنه‌ای از ۰/۵۸ تا ۰/۸۰ به دست آمد و روایی همگرای این مقیاس با افسردگی و جسمانی‌سازی به ترتیب ۰/۶۱ و ۰/۵۸ به دست آمده است (مهدی پور، شهیدی، روشن و دهقانی، ۱۳۸۸).

شیوه اجرا

به منظور ترجمه مقیاس معنای سوگ، روش بریزلین استفاده شد (بریزلین، لونر و بری، ۱۹۸۶). در این روش از دو نفر که به زبان فارسی و انگلیسی مسلط بودند، خواسته شد تا نفر اول، متخصص روان‌شناسی، نسخه انگلیسی مقیاس را به فارسی ترجمه کند و از نفر دوم، متخصص زبان انگلیسی که اطلاعی از مقیاس انگلیسی و جملاتش نداشت، درخواست شد تا جملات ترجمه شده را به انگلیسی برگرداند. در ابتدا روایی صوری نسخه اولیه ترجمه شده با نظر ۲ نفر از متخصصان رشته روانشناسی و ۳ نفر از اساتید دانشگاه اصلاح شده و سپس نسخه ترجمه شده با نسخه اصلی مقایسه

1. Grief experience questionnaire (GEQ)
2. Abandonmen/ rejection
3. Stigmatization
4. Search for explanation
5. Guilt
6. Somat reaction
7. Responsibility
8. Self-destructive orientation
9. Shame

و اشکالات آن نیز رفع گردید. در نهایت برای گرفتن بازخورد از شرکت‌کننده‌ها جهت درک محتوای گویه‌ها و رفع اشکالات احتمالی، مقیاس در بین ۲۰ نفر به صورت در دسترس پخش و ابهامی که در برخی از کلمات وجود داشت، رفع گردید. تجزیه و تحلیل آماری با استفاده از نرم افزارهای SPSS نسخه ۲۵ و AMOS نسخه ۲۴ انجام شده است. برای انجام تحلیل‌های توصیفی (میانگین، انحراف استاندارد و نرمال و پرت داده‌ها) از نرم افزار SPSS و تحلیل عاملی تأییدی، پایایی ترکیبی^۱ (CR) از AMOS استفاده شد.

یافته‌ها

روایی صوری^۲

در بررسی روایی صوری مقیاس معنای سوگ، از روش کیفی استفاده شد. بدین منظور، از یک گروه که شامل ۵ نفر از خبرگان و اساتید دانشگاه بودند برای تعیین سطح دشواری، میزان عدم تناسب، ابهام در عبارات و یا وجود نارسایی در معانی کلمات استفاده گردید که در نهایت نظرات آنان به صورت تغییراتی جزئی در مقیاس اعمال شد.

روایی محتوا^۳

روایی محتوا، به این موضوع می‌پردازد که گویه‌ها تا چه میزانی، هدف موضوع را پوشش می‌دهند. به دو صورت کیفی و کمی قابل بررسی است. در بررسی کیفی روایی محتوا از ۵ نفر از اساتید درخواست شد که پس از مطالعه دقیق گویه‌های مقیاس، دیدگاه‌های اصلاحی خود را به صورت کتبی ارائه نمایند. همچنین خواسته شد که در ارزیابی کیفی روایی محتوا، موارد رعایت دستور زبان، استفاده از کلمات مناسب، اهمیت سوالات، قرارگیری سوالات در جای مناسب خود و زمان تکمیل ابزار طراحی شده را مد نظر قرار دهند. پس از جمع‌آوری نظرات متخصصین، تغییرات لازم در مقیاس، مورد توجه قرار گرفت.

1. Composite Reliability
2. Face validity
3. Content validity

سپس برای ارزیابی کمی روایی محتوا و جهت اطمینان از این که مهم ترین و صحیح ترین محتوا انتخاب شده است، نسبت روایی محتوا^۱ (CVR) و برای اطمینان از اینکه سوالات مقیاس به بهترین نحو جهت اندازه گیری محتوا طراحی شده، از شاخص روایی محتوا^۲ (CVI) استفاده شد. برای اندازه گیری نسبت روایی محتوا از ۱۲ نفر متخصص خواسته شد تا هر سوال را بر اساس طیف لیکرت سه گزینه ای: ضروری نیست (۱)؛ مفید است اما ضروری نیست (۲)؛ و ضروری است (۳) نمره گذاری نمایند. براساس جدول لاشه^۳ و با توجه به تعداد متخصصان، اگر عدد شاخص از ۶۲ درصد بزرگ تر باشد، وجود گویه مربوطه در سطح $p < .05$ ، ضروری و معنادار است (لاشه، ۱۹۷۵). ضرایب همه گویه ها، بالای ۶۲ درصد بود و هیچ گویه ای حذف نشد. نتایج به دست آمده، در جدول ۱، قابل مشاهده است.

شاخص روایی محتوا (CVI) بر اساس سه معیار «سادگی و روان بودن»؛ «مربوط بودن» و «واضح و شفاف بودن» در طیف لیکرت چهار گزینه ای: غیر مرتبط (۱)، نیاز به باز بینی جدی (۲)، مرتبط اما نیاز به باز بینی (۳) و کاملاً مرتبط (۴) سنجیده می شود (والتز، باسل^۴، ۱۹۸۱) و نمره گویه، باید بیشتر از ۰/۷۹ باشد (مونرو^۵، ۲۰۰۵) در شاخص روایی محتوا نیز، نیاز به اصلاح و یا حذف گویه ای نبود. نتایج به دست آمده، در جدول ۱، قابل مشاهده است.

جدول ۲. CVI و CVR برای سوالات معنای سوگ

سوال شماره	CVI			CVR
	Clarity(1-4)	Relevant(1-4)	Simplicity(1-4)	
۱	۰/۹۳	۱	۰/۹۳	۱
۲	۱	۱	۱	۱
۳	۰/۹۳	۰/۹۳	۰/۹۳	۱
۴	۱	۱	۱	۱
۵	۱	۱	۱	۱
۶	۱	۱	۱	۱

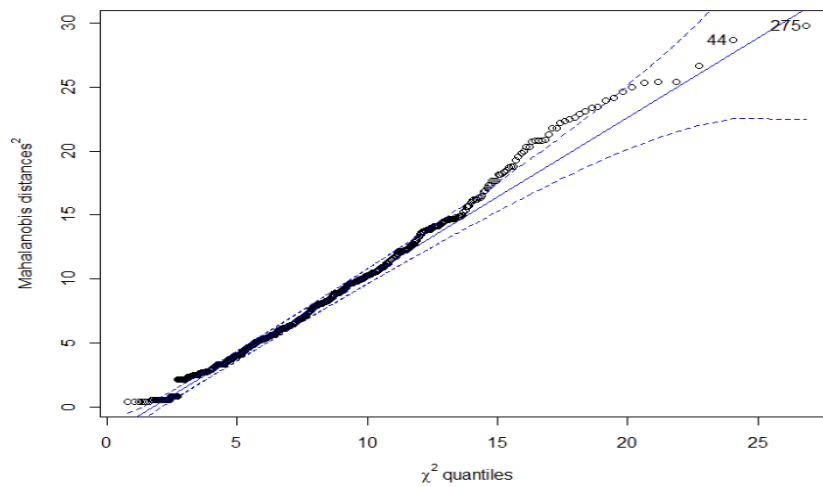
1. Content validity ratio
2. Content validity index
3. Lawshe
4. Waltz & Bausell
5. Munro

CVR	CVI			سوالات
	Necessary(1-3)	Clearness(1-4)	Relevant(1-4)	شماره
۱	۱	۱	۱	۷
۱	۰/۹۳	۰/۹۳	۰/۹۳	۸
۱	۱	۰/۹۳	۱	۹
۱	۰/۹۳	۰/۹۳	۰/۹۳	۱۰
۱	۱	۱	۱	۱۱
۱	۰/۹۳	۰/۹۳	۰/۹۳	۱۲
۱	۱	۱	۱	۱۳
۱	۱	۱	۱	۱۴
۱	۱	۱	۱	۱۵
۱	۱	۱	۱	۱۶
۱	۱	۱	۱	۱۷
۱	۱	۱	۱	۱۸
۱	۱	۱	۱	۱۹
۱	۱	۱	۱	۲۰
۱	۱	۰/۹۷	۱	۲۱
۱	۱	۱	۱	۲۲
۱	۱	۱	۱	۲۳
۱	۱	۱	۱	۲۴
۰/۹۷	۱	۱	۰/۹۳	۲۵
۱	۱	۱	۱	۲۶
۱	۰/۹۸	۱	۱	۲۷
۱	۱	۱	۱	۲۸
۱	۱	۱	۱	۲۹

تحلیل داده‌ها

قبل از انجام تحلیل‌های آماری اطلاع از ویژگی‌های توصیفی و نیز شکل توزیع داده‌ها اهمیت دارد. در این پژوهش جهت بررسی نرمال بودن داده‌ها از شاخص‌های کجی^۱ و کشیدگی^۲ استفاده شده است. تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد مقدار کجی بین ۰/۷۳ تا ۰/۲۹- و دامنه کشیدگی بین ۰/۷۱ تا ۰/۲۰- متغیر بودند این مقادیر با توجه به مقادیر قابل قبول کجی و کشیدگی که به ترتیب برابر ± ۲ و ± ۵ است، نشان داد که توزیع داده‌ها نرمال می‌باشد (تاباچنیک و فیدل^۳، ۲۰۱۳). همچنین برای شناسایی داده‌های پرت^۴ از شاخص فاصله ماهالانویس^۵ استفاده شد که از طریق این شاخص تعدادی از داده‌ها به عنوان داده پرت شناسایی شد (۵ مورد) و از مجموعه داده کنار گذاشته شد. نمودار مربوط به شاخص ماهالانویس در شکل (۱) ارائه شده است که ایجاد زاویه ۴۵ درجه و تمرکز نقاط در پیرامون خط اصلی نشان‌دهنده نبود داده پرت می‌باشد.

Multi-normal Q-Q Plot

شکل ۱. نمودار شاخص فاصله ماهالانویس

1. skewness
2. kurtosis
3. Tabachnick & Fidell
4. outliers
5. Mahalanobis distance

روایی سازه^۱

روایی سازه داده‌های مقیاس معنای سوگ با استفاده از تحلیل عاملی تاییدی به روش بیشینه درست‌نمایی^۲ ارزیابی شد. ابتدا بارهای عاملی سوالات بررسی شد و چنانچه اگر سوالی بار عاملی منفی یا کمتر از ۰/۴۰ داشته باشد، حذف می‌شود (کلاین، ۲۰۱۵). همان‌طور که در نمودار (۱) ملاحظه می‌کنید ۸ سوال به دلیل بار اندازه‌گیری زیر ۰/۴۰ حذف شدند. همچنین میانگین، انحراف استاندارد و بارهای عاملی همه سوالات اندازه‌گیری مقیاس معنای سوگ در جدول (۲) ارائه شده است.

جدول ۲. میانگین و انحراف استاندارد مربوط به سوالات مقیاس معنای سوگ

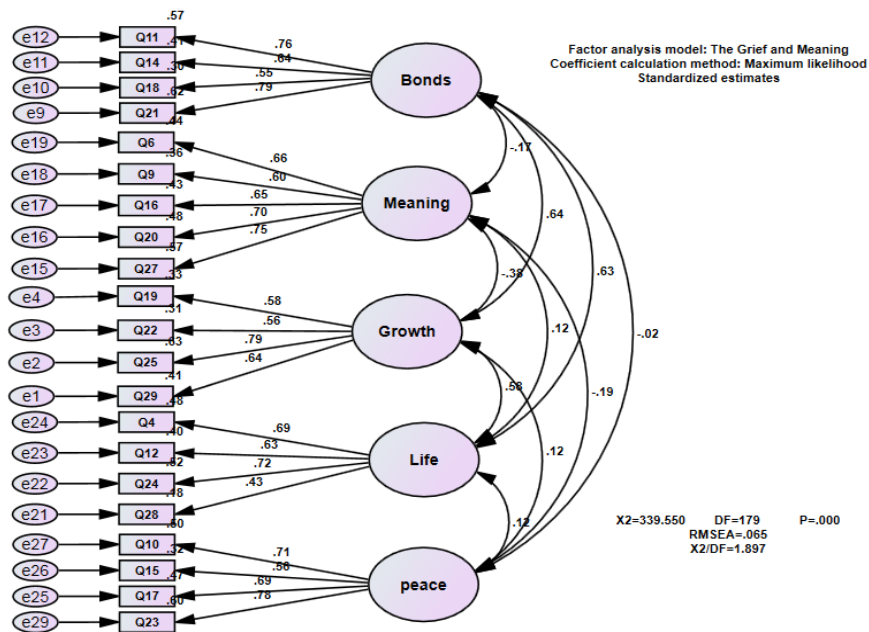
No	Items	Mean	Std.Deviation
۱	زمانی را که با او صرف کردم، یک برکت بود.	۱/۹۵	۱/۶۰
۲	چیز خوبی که از این فقدان آمده باشد، نمی‌بینم.	۳/۶۵	۲/۲۶
۳	بخاطر این فقدان، بیشتر درون اندیش و درونگرا شدم.	۲/۵۲	۱/۰۲
۴	برای خانواده بیشتر ارزش قائل هستم.	۱/۸۳	۰/۸۴
۵	باور دارم که باز هم عزیزم را خواهم دید.	۲/۸۱	۰/۹۸
۶	بخاطر این فقدان، خودم را منزوی و تنهاتر یافتم.	۲/۸۲	۱/۱۷
۷	توانستم معنایی که در این فقدان بود را درک کنم.	۲/۸۹	۱/۰۸
۸	از زمان این فقدان، من یک شخص قوی هستم.	۲/۶۸	۰/۹۹
۹	نمیتوانم این فقدان را درک کنم.	۲/۸۲	۱/۱۴
۱۰	من آماده مردن عزیزم بودم.	۳/۷۶	۱/۱۴
۱۱	او آدم خوبی بود، او زندگی خوبی داشت.	۲/۲۱	۰/۹۲
۱۲	ارزش و قدر زندگی را بیشتر میدانم و برایش ارزش قائلم.	۲/۲۳	۰/۸۶
۱۳	بخاطر این فقدان، سبک زندگی را بهتر شدن تغییر دادم.	۲/۹۱	۲/۳۱
۱۴	خاطرات او در من حس آرامش و تسلی خاطر ایجاد می‌کند.	۲/۳۸	۰/۹۹
۱۵	این نبودن برای او یک آرامش بود.	۳/۱۲	۱/۰۳
۱۶	احساس بی‌گناهی ام را از دست داده ام و احساس گناه و تقصیر می‌کنم.	۲/۶۰	۱/۰۹
۱۷	این نبودن به رنج او پایان داد.	۲/۸۲	۱/۰۹
۱۸	دلم برایش تنگ شده است.	۱/۹۳	۰/۹۱

1. Construct validity

2. Maximum Likelihood

فصلنامه علمی فرهنگی تربیتی زنان و خانواده

Std.Deviation	Mean	Items	No
۰/۹۷	۲/۵۰	بعد از این فقدان، برای کمک به دیگران بیشتر تلاش میکنم.	۱۹
۱/۱۱	۲/۹۷	احساس خلأ و سرگشتگی میکنم.	۲۰
۰/۹۹	۲/۰۲	خاطرات اش را گرامی میدارم.	۲۱
۰/۹۰	۲/۳۶	بعد از این فقدان، برای دوستی و حمایت اجتماعی ارزش بیشتری قائل هستم.	۲۲
۱/۱۶	۳/۰۵	او برای رفتن آماده بود.	۲۳
۰/۸۹	۲/۲۸	هر وقت بتوانم از فرصت استفاده می‌کنم که کاملتر زندگی کنم	۲۴
۰/۹۴	۲/۵۵	بخاطر این فقدان، یک شخص مسئول پذیرتر شدم.	۲۵
۰/۹۲	۲/۳۲	باور دارم که او در جای بهتری خواهد بود.	۲۶
۱/۱۹	۳/۱۹	بخاطر تأسف‌هایی که در رابطه با این فقدان دارم، احساس درد می‌کنم	۲۷
۰/۹۷	۱/۹۵	درک می‌کنم که زندگی کوتاه است و آن هیچ تضمینی به ما نمی‌دهد.	۲۸
۱/۰۳۱	۲/۶۶	از زمان این فقدان، من راه‌های دانش و یادگیری جدید را دنبال می‌کنم.	۲۹

شکل ۲. تحلیل عاملی تاییدی با بارهای عاملی برای مقیاس معنای سوگ (p<001)

اعتبار یک مدل را می‌توان با استفاده از معیارهایی تحت عنوان شاخص‌های نیکویی برازش^۱ مورد بررسی قرار داد. حد مجاز شاخص‌های برازش: کای مربع بر درجه آزادی ($CMIN^2/DF <$) 5، ریشه میانگین مربعات خطای اندازه‌گیری باقیمانده ($RMSEA < 0/08$)، شاخص برازندگی افزایشی^۳ ($IFI > 0/9$)، شاخص تاکر لوئیس^۴ ($TLI > 0/9$)، شاخص برازندگی مقایسه‌ای^۵ ($CFI > 0/9$)، شاخص برازگی^۶ ($GFI > 0/9$) و شاخص برازش بهنجار بنتلر بونت^۷ ($NFI > 0/9$) (بیرن^۸، ۲۰۱۳). نتایج حاصل از بررسی شاخص‌های برازش مدل اندازه‌گیری نشان دهنده برازش مناسب مدل با داده‌های مقیاس اشتیاق بود ($CMIN/DF=1.897$, $RMSEA= 0.065$, $IFI=0/979$, $CFI=0/978$, $TLI=0/97$, $NNFI=97$, $GFI=965$).

برای بررسی پایایی و همسانی درونی مقیاس معنای سوگ از پایایی ترکیبی^۹ (CR) و ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. چنانچه پایایی ترکیبی و آلفای کرونباخ بیشتر از 0.70 باشد، آن ابزار از پایایی مناسبی برخوردار می‌باشد (تاباچینک و فیدل، ۲۰۱۳).

جدول ۳. آلفای کرونباخ برای مقیاس معنای سوگ و عامل‌های مقیاس

CR	Cronbach's alpha	SD	Mean	Variable
۰/۷۸	۰/۸۱	۲/۸۵	۸/۰	پیوند همیشگی
۰/۷۴	۰/۷۹	۲/۷۹	۱۰/۰	رشد شخصی
۰/۷۶	۰/۸۱	۳/۲۰	۱۳/۰	حس آرامش
۰/۸۱	۰/۸۶	۴/۰۶	۱۴/۰	پوچی و بی معنایی
۰/۷۲	۰/۷۷	۲/۴۹	۸/۰	ارزش گذاری برای زندگی

نتایج نشان می‌دهد که همه مولفه‌های معنای سوگ در جامعه ایرانی دارای ضرایب پایایی ترکیبی و آلفای کرونباخ بالایی می‌باشد. (جدول ۳).

1. Goodness of fit
2. Normed chi-square
3. Incremental fit index (IFI)
4. Tucker Lewis Index (TLI)
5. Comparative fit index (CFI)
6. Goodness of Fit Index (GFI)
7. Normed fit index (NFI)
8. Byrne
9. Composite reliability, Formula = $\frac{(\sum \lambda_i)^2}{(\sum \lambda_i)^2 + (\sum \epsilon_i)}$

روایی همزمان^۱

تحلیل ماتریس همبستگی مربوط به متغیرهای مطالعه نشان می‌دهد که مقیاس معنای سوگ و عامل‌های آن با مقیاس تجربه سوگ همبستگی داشته‌اند (جدول ۴).

جدول ۴. همبستگی بین متغیرهای مطالعه

Variable	1	2	3	4	5	6
پیوند همیشگی	1					
رشد شخصی	.49**	1				
حس آرامش	.16*	-.08	1			
پوچی و بی معنایی	-.21**	-.23**	-.17*	1		
ارزش‌گذاری برای زندگی	.51**	.49**	-.06	-.10	1	
تجربه سوگ	.13*	.21**	-.13*	-.11*	-.15*	1

Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed). **
Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed) *

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر به منظور بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی نسخه فارسی مقیاس بازسازی معنای سوگ در زنان جامعه شهر اردبیل صورت گرفت. این نتایج از آن جهت حائز اهمیت است که این پژوهش برای نخستین بار به بررسی ویژگی‌های آماری این مقیاس در نمونه‌ای ایرانی می‌پردازد و لذا نتایجی را در خصوص کاربرد بین‌فرهنگی این مقیاس ارائه می‌دهد. نتایج روایی صوری و روایی محتوا حاکی از آن بود که سوالات مقیاس مورد نظر مناسب در جامعه ایرانی بوده و نیازی به حذف یا اصلاح هیچکدام از مؤلفه‌ها نیست. با استفاده از روایی سازه داده‌های مقیاس معنای سوگ با استفاده از تحلیل عاملی تاییدی به روش بیشینه درستی ارزیابی شد و ۸ سوال به دلیل بار اندازه‌گیری زیر ۰/۴۰ حذف شدند. همچنین به منظور به دست آوردن همسانی درونی نیز از پایایی ترکیبی و ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که نتایج نشان داد که این مقیاس از همسانی درونی و پایایی ترکیبی مناسبی برخوردار است. این یافته‌ها در راستای یافته‌های گیلیز، نمیر و

1. Concurrent validity

میلمان (۲۰۱۴)، کزر و ایسکلی (۲۰۱۸) و موریکونی، مندز، نیمیر و موگیا (۲۰۲۲) می‌باشد که در پژوهش خود به هنجاریابی و اعتباریابی این مقیاس پرداختند. همچنین تجزیه و تحلیل همبستگی نشان داد که نمرات مقیاس معنای سوگ به جز خرده مقیاس پوچی و بی‌معنایی با علائم تجربه ارتباط منفی دارد. با توجه به نقش بازسازی معنا به عنوان عامل مهم گذار از فقدان، وجود رابطه منفی و معنی دار بین نشانگان تجربه سوگ با بازسازی معنی مناسب با پیشینه نظری و پژوهشی این دو متغیر منطقی بنظر می‌رسد. مقیاس معنای سوگ و تجلی معنی به عنوان یک معیار کمی که در گزارش‌های کیفی نمونه متنوعی از عزاداران (زنان) پایه‌گذاری شده است، این مفهوم بیان می‌کند که احساس آرامش با از دست دادن، تأیید مجدد پیوند با متوفی، قدردانی از زندگی و یادکرد اینک خود را از طریق سختی‌ها بزرگ کرده‌اید، همه نشان می‌دهد که شخص در شرایط سوگ معنای جدیدی پیدا کرده است. در مقابل، احساس پوچی یا بی‌معنی بودن نشان‌دهنده این است که معنایی در تجربه غم و اندوه ایجاد نشده یا پیدا نشده است (جیمز و همکاران، ۲۰۱۵). این تصویر چند بعدی از معنا با دیدگاه‌های مختلف نظری که در ادبیات سوگ مشهود است مطابقت دارد. به عنوان مثال، دانش وجودی بر این نکته متمرکز شده است که چگونه رویارویی با مرگ و میر انسان می‌تواند سوال عمیقی از ماهیت وجود فرد ایجاد کند (هایدگر^۱، ۲۰۰۸؛ یالوم و لیبرمن^۲، ۱۹۹۱)، که به طور مطلوب حس فرد را از ارزش و هدف زندگی تقویت می‌کند (فرانکل^۳، ۱۹۵۹).

به طور کلی نتایج حاصل از تحلیل یافته‌ها با پژوهش گیلیز، نیمیر و میلمان^۴ (۲۰۱۴) در یک راستا می‌باشد که با تحلیل عاملی نسخه معنای سوگ (GMRI) موارد آن را به ۲۹ مورد کاهش دادند، که بر روی ۵ عامل متمایز بارگذاری شده بودند، برچسب پیوندهای مداوم^۵، رشد شخصی^۶، حس آرامش^۷، پوچی و بی‌معنا بودن^۸، و ارزش زندگی^۹. هم‌نمره کلی و هم عوامل تشکیل‌دهنده آن سازگاری درونی خوب و اعتبار همگرا قوی در قالب همبستگی منفی با اقدامات تعیین شده احساسات منفی مربوط به سوگ، علائم غم پیچیده و ناراحتی روانی عمومی تر و علائم بیماری

1. Heidegger
2. Yalom & Lieberman
3. Frankl
4. Gillies, J. M., Neimeyer, R. A., & Milman
5. Continuing Bonds
6. Personal Growth
7. Sense of Peace
8. Emptiness and Meaninglessness
9. Valuing Life

روانی و همبستگی مثبت نشان دادند. این مطالعه نشان داد که اقتباس فارسی از معنای سوگ ، که برای ارزیابی سازه‌ها در افراد غمگین مانند معنا دادن به فقدان ، دیدن امید در زندگی یا دستیابی به رشد شخصی از طریق تغییر مثبت در شخصیت ایجاد شده است، دارای ویژگی‌های روان سنجی است. شبیه به فرم اصلی است و می‌تواند در فرهنگ ما به عنوان یک ابزار اندازه‌گیری معتبر و قابل اعتماد استفاده شود. بنابراین ، می‌توان گفت که برای تحقیقات و همچنین برای کاربردهای بالینی بسیار مهم است که معیاری را به فرهنگ ما معرفی کنند که می‌تواند برای افرادی که دچار سوگ شده‌اند و در مرحله سازگاری هستند ، مورد استفاده قرار گیرد.

از جمله محدودیت‌های این پژوهش این بود که این پژوهش تنها در جامعه زنان صورت گرفت که پیشنهاد می‌شود این پژوهش در جامعه مردان مورد بررسی قرار گیرد. از طرفی با توجه به متکثر بودن سبک‌های عزاداری در قومیت‌های ایرانی، پیشنهاد می‌شود فرایند بازسازی معنا در دیگر قومیت‌ها بررسی شده و روایی و پایایی این مقیاس نیز مورد بررسی قرار گیرد. از سوی دیگر در دیگر قومیت‌های ایرانی فرایند بازسازی جهان معنای فرد پس از از فقدان را می‌توان در ماهها یا سالهای اول و پس از آن با شدت بیشتری مشاهده شود و با گذشت زمان ، سایر رویدادهای زندگی ممکن است بر فرایند حس سازی تأثیر بگذارد. ارزیابی مراحل بازسازی معنا با توجه به نحوه از دست دادن و ارتباط بین فرد داغ‌دیده و متوفی در نمونه‌هایی با دوره کوتاهتر از دست دادن ، برای مطالعات بعدی مفید خواهد بود. در نهایت ، یک محدودیت ممکن است این باشد که این مطالعه به صورت مقطعی بر اساس گزارش خود انجام شده است. در مجموع نتایج پژوهش نشان داد که مقیاس معنای سوگ در زنان جامعه اردبیل از مطلوبیت روایی و پایایی برخوردار بوده و قابل استفاده است.

فهرست منابع

- Bailey, S. E., Dunham, K., & Kral, M. J. (2000). Factor structure of the grieve experience questionnaire (GEQ). *Death studies*, 24, 721 – 738. Taylor & Francis.
- Brislin, R. W., Lonner, W. J., & Berry, J. W. (1986). *Field methods in cross-cultural research*. Beverly Hills: SAGE Chatfield, C. (2018). *Introduction to multivariate analysis*. Routledge
- Burke LA, Neimeyer RA, Holland JM, Dennard S, Oliver L, Shear MK. Inventory of complicated spiritual grief: development and validation of a new measure. *Death Stud* 2014; 38:239-250.
- Burke, L. A., Crunk, A. E., Neimeyer, R. A., & Bai, H. (2019). Inventory of Complicated Spiritual Grief 2.0 (ICSG 2.0): Validation of a revised measure of spiritual distress in bereavement. *Death studies*.
- Burke, L., & Neimeyer, R. (2016). The Inventory of Complicated Spiritual Grief: Assessing Spiritual Crisis Following Loss. *Religions*, 7(6), 67.
- Fidell, S., Tabachnick, B., Mestre, V., & Fidell, L. (2013). Aircraft noise-induced awakenings are more reasonably predicted from relative than from absolute sound exposure levels. *The Journal of the Acoustical Society of America*, 134(5), 3645-3653.
- Frankl, V. (1959). *Man's search for meaning*. New York, NY: Touchstone Books.
- Gillies JM, Neimeyer RA, Milman E. The grief and meaning reconstruction inventory (GMRI): Initial validation of a new measure. *Death Stud* 2015; 39:61-74.
- Gillies JM, Neimeyer RA, Milman E. The grief and meaning reconstruction inventory (GMRI): Initial validation of a new measure. *Death Stud* 2015; 39:61-74.
- Gillies, J. M., Neimeyer, R. A., & Milman, E. (2014). The Grief and Meaning Reconstruction Inventory (GMRI): Initial Validation of a New Measure. *Death Studies*, 39(2), 61–74. doi:10.1080/07481187.2014.907089
- Hall C. Bereavement theory: recent developments in our understanding of grief and bereavement. *Bereave Care* 2014; 33:7-12.
- Heidegger, M. (2008). *Being and time* New York, NY: HarperCollins.
- Holland JM, Currier JM, Coleman RA, Neimeyer RA. The Integration of Stressful Life Experiences Scale (ISLES): Development and initial validation of a new measure. *Int J Stress Manag* 2010; 17: 325-352.
- James M. Gillies, Robert A. Neimeyer & Evgenia Milman (2015) The Grief and Meaning Reconstruction Inventory (GMRI): Initial Validation of a New Measure, *Death Studies*, 39:2, 61-74.

- Keser E, Isikli S. (2018). Investigating the psychometric properties of the Turkish form of the Grief and Meaning Reconstruction Inventory. *Dusunen Adam the Journal of Psychiatry and Neurological Sciences* 2018; 31:364-374.
- Mehdipour F, Arefnia R, Zarei E, Zarei E Z. (2020). Effects of Spiritual-Religion Interventions on Complicated Grief Syndrome and Psychological Hardiness of Mothers with Complicated Grief Disorder. *Health Spiritual Med Ethics*. 7 (2) :20-26
- Moriconi, V., Menéndez, A., Neimeyer, R. A., & Moggia, D. (2022). Adaptation of the Spanish Grief and Meaning Reconstruction Inventory: An Initial Validation and Network Analysis. *OMEGA-Journal of Death and Dying*, 00302228221118169.
- Neimeyer RA. Meaning reconstruction in the wake of loss: evolution of a research program. *Behav Change* 2016; 33:65-79.
- Park, C. L. (2010). Making sense of the meaning literature: an integrative review of meaning making and its effects on adjustment to stressful life events. *Psychological Bulletin*, 136, 257.
- Schaal, S., Richter, A., & Elbert, T. (2014). Prolonged grief disorder and depression in a German community sample. *Death Studies*, 38, 476–481. doi:10.1080/07481187.2013.809032
- Steger, M. F., & Kashdan, T. B. (2007). Stability and specificity of meaning in life and life satisfaction over one year. *Journal of Happiness Studies*, 8, 161-179.
- Steger, M. F., & Shin, J. Y. (2010). The relevance of the Meaning in Life Questionnaire to therapeutic practice: A look at the initial evidence. *International Forum for Logotherapy*, 33, 95-104.
- Waltz, C. F., Strickland, O. L., & Lenz, E. R. (Eds.). (2010). *Measurement in nursing and health research*. Springer publishing company.
- Yalom, I. D., & Lieberman, M. A. (1991). Bereavement and heightened existential awareness. *Psychiatry*, 54, 334–345.
- Yang, N., & Lee, S. M. (2022). The development and validation of the Meaning Making in Grief Scale. *Death studies*, 46(1), 178-188.

